

We Lwowie dnia 3. września 1907.

Aleg 273

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z projektem regulaminu dla Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 12. marca 1907 wezwał Wys. Sejm Wydział krajowy do wniesienia w ciągu bieżącej sesji projektu jednolitego odpowiednio zreformowanego regulaminu obrad sejmowych.

Wywiązując się z tego polecenia, przedkłada Wydział krajowy poniżej projekt regulaminu.

Przed uzasadnieniem postanowień zawartych w przedłożonym projekcie a uchylających lub zmieniających bądź też uzupełniających niektóre przepisy obecnie obowiązującego prowizorycznego regulaminu, uważa Wydział krajowy za swój obowiązek zaznaczyć przedewszystkiem, że zgodnie z intencją Wys. Sejmu, objawioną tak w rozprawach nad sprawozdaniem komisji administracyjnej o wniosku JE. posła Pinińskiego w przedmiocie reformy regulaminu, jakoteż w tem ostatniem sprawozdaniu, pozostawił w projekcie przeważnie nietknięte główne zasadnicze postanowienia obecnie obowiązującego regulaminu.

Wskutek tego przepisy obecnego regulaminu zabezpieczające wolność słowa i prawa mniejszości, jakoteż postanowienia dyscyplinarne, zostały bez zasadniczej zmiany wprowadzone do przedłożonego projektu regulaminu. Wobec tego mniejszości złożonej przynajmniej z 15 posłów, zastrzega się i w projektowanym regulaminie jedno z najważniejszych praw, bo prawo inicjatywy parlamentarnej, tj. stawiania samoistnych wniosków i interpelacyj.

Niemniej zachowuje przedłożony projekt regulaminu prawo wolności słowa przysługujące każdemu posłowi, a zarazem zatrzymując obecnie obowiązujące postanowienia dyscyplinarne, zabezpiecza swobodę obrad Wys. Izby, chroniąc ją przed samowolą podkopującą życie konstytucyjne.

Cała tedy projektowana reforma polega przedewszystkiem na usunięciu niektórych przestarzałych, niemożliwych dziś do wykonania postanowień obecnego, przeszło 40 lat istniejącego i kilkakrotnie zmienianego prowizorycznego regulaminu; następnie na zestawieniu w jedną organiczną całość przepisów traktujących o pewnej sprawie, rozrzuconych dziś pod rozmaitymi paragrafami, a tem

samem na wprowadzeniu jasności i jednolitości; wreszcie na zmianie niektórych postanowień obecnego regulaminu i na wprowadzeniu uzupełniających postanowień w celu wzmocnienia dyskrecyjnej władzy Przewodniczącego Izby, które to postanowienia, uzyskały już w Wys. Izbie prawo obywatelstwa, bądź też są konieczne ze względu na rozwój życia parlamentarnego.

Wprowadzenie proponowanych zmian, oraz uzupełniających postanowień, zmierza głównie do oswobodzenia obrad Wys. Sejmu od pewnych uciążliwych zbytecznych formalności, a temsamem do uproszczenia całego postępowania umożliwiając temsamem Wys. Izbie szybkie i skuteczne, w stosunkowo krótkim czasie, jaki ma do dyspozycji, wykonanie praw i spełnienie obowiązków, a w pierwszym rzędzie uchwalenie każdoroczne budżetu, bez którego nie można pomyśleć o prawidłowej gospodarce.

Dążąc do urzeczywistnienia przedstawionego celu, Wydział krajowy w przedłożonym Wys. Sejmowi projekcie regulaminu:

1. uchyła postanowienia zawarte w §§. 1, 3, 9, 27, 28 ustęp końcowy, 42 ustęp 2 i 3, 71 i 83.

2. zmienia przepisy objęte §§. 5, (§. 4—6 projektu), 19. ustęp 3, (§. 8. pr.), 24—26, (§. 86. pr.), 28, (§. 22. pr.), 29, (§. 23. pr.), 30, (§. 24. pr.), 31 i §. 2. Dod. II., (§§. 31—35 pr.), 32, (§. 25. pr.), 34, (§. 27. pr.), 37, (§. 19. pr.), 38, (§. 2. pr.), 39, (§. 13. pr.), 41, (§. 38. pr.), 44, (§§. 56 i 57 pr.), 45, (§. 70. pr.), 46, (§. 73. pr.), 48, (§§. 67 i 68 pr.), 50, (§. 16. pr.), 56, (§. 44. pr.), 57, (§. 45. pr.), 58, (§. 45. pr.), 64 a, (§. 52. pr.), 66, (§§. 39 i 40 pr.), 70, (§. 65. pr.), 72, (§. 74. pr.), 74, (§. 76. pr.), 79, (§. 78. pr.), 82, (§. 83. pr.), 83, (§. 84. pr.), 91, (§. 94. pr.), obecnie obowiązującego prowizorycznego regulaminu;

3. wprowadza nowe uzupełniające postanowienia zawarte w §§. 7, 10, 11, 17, 18, 22, 26, 28, 36, 37, 41, 53, 54, 58, 60, 61, 62, 66, 69, 72, 79, 80, 85, i 87 przedłożonego projektu regulaminu.

Na uzasadnienie ważniejszych zmian i uzupełnień, przytacza Wydział krajowy, co następuje, a w szczególności:

ad 1) wylimitowanie z projektu postanowień zawartych w §§. 1 i 3 obecnego regulaminu, uważał Wydział krajowy za wskazane, gdyż przepisy te mieszczące się w statucie krajowym (§§. 4 i 33) są w regulaminie zupełnie zbyteczne. Postanowienia zaś objęte §§-fami 9, 27, 28, ustęp ostatni i 83. z wykluczeniem ostatniego ustępu obecnego regulaminu, traktujące o podziale Wys. Sejmu na sekcye, o obradach sekcyj, wyborze komisij sejmowych przez sekcye i o załatwieniu petycyj nie mają dziś żadnego znaczenia i nie są wykonywane.

Z tego też ostatniego powodu nie są również uwzględnione w projekcie regulaminu przepisy §. 42. ustęp drugi i trzeci, dotyczące odrzuconych poprawek. W końcu uchylenie §. 71. obecnego regulaminu, postanawiającego, że na żądanie poparte przynajmniej przez 15 posłów może być wstrzymane na 10 minut głosowanie nad postawionem pytaniem, uważa Wydział krajowy za uzasadnione, ponieważ można z góry przypuścić, że w razie wyjątkowym, jeżeli zajdzie rzeczywicie konieczność zarządzenia pauzy przed głosowaniem, zastosuje się Przewodniczący do wyrażonego w tym kierunku życzenia, albo według własnego uznania zarządzi wstrzymanie głosowania. Uchylenie tego postanowienia nie jest też naruszeniem praw posłów żądających wstrzymania głosowania, ponieważ i obecnie decyzja w tej sprawie leży wyłącznie w ręku Przewodniczącego, daje jednak tę korzyść, że uniemożliwia rozmyślne tamowanie obrad i stratę czasu, spowodowaną stawianiem wniosku o wstrzymanie głosowania, poddawaniem takiego wniosku do poparcia i oświadczeniem Przewodniczącego, czy takie żądanie uwzględnił czy też odrzucił.

ad 2) Zmianę § 25. obecnego regulaminu proponowaną w §. 86 projektu polegającą na tem, że Wysoki Sejm rozstrzyga bez rozprawy o wniosku żądającym sprostowania protokołu posiedzenia sejmowego w razie, jeżeli Marszałek od-

mówił żądaniu sprostowania, i to tylko wówczas, gdy taki wniosek poparło 30 posłów, uzasadnia Wydział krajowy koniecznością obrony przed rozmyślnem tamowaniem obrad przez stawianie nieuzasadnionych tego rodzaju wniosków.

Przepisy §. 28. obecnego regulaminu zmieniono w §. 22. projektu o tyle, że ustanowiono pewną stałą liczbę (9 — 15 — 21) członków, z których mają się składać poszczególne Komisyje sejmowe. Jest bowiem rzeczą wskazaną, aby liczba członków komisyj nie była zmieniana dorywczy uchwałami, które wpłynąć nie raz mogą na reprezentację stronnictw w Komisjach, i wywoływać wskutek tego dalsze uchwały w sprawie ich składu.

Postanowienia §. 31. *ustęp 2. i §. 2. Dodatku II.* do prow. regulaminu, uległy w §§. 31. 33. 34. projektu zmianie przez wprowadzenie zasady, że na posiedzeniach Komisyj mogą być obecnymi posłowie nienależący do Komisyj i przysłuchiwać się jej obradom, — również przyznano Marszałkowi kraj. prawo brania udziału w rozprawach Komisyj, a Członkom Wydziału krajowego prawo wprowadzania na posiedzenia Komisyj za poprzednim uwiadomieniem o tem przewodniczącego Komisyj, urzędników Wydz. kraj. w celu udzielania potrzebnych wyjaśnień. Przyznanie tych praw Marszałkowi kraj., względnie Członkom Wydz. kraj. zgodne jest z dotychczasową praktyką, a przyznanie prawa obecności na posiedzeniach Komisyj posłom do nich nienależącym, uważa Wydział krajowy za uzasadnione tak wobec dalszego postanowienia, zastrzegającego Komisjom prawo uznania swych obrad za tajne, jak wskutek przepisów §. 2. Dodatku II. do praworządnego regulaminu, pominiawszy fakt, że regulamin sejmowy innego kraju koronnego w państwie austriackiem identyczne z proponowanemi Wys. Sejmowi zawiera postanowienia.

Przepisy §§. 37. i 38. obecnie obowiązującego regulaminu zmieniono (§§. 19 i 20 projektu) o tyle, że odczytywanie wniosków samoistnych przy ich zgłoszeniu ograniczono do odczytania samego wniosku i nazwiska wnioskodawcy z pominięciem odczytywania uzasadnienia i ewentualnych załączników wniosku, oraz wprowadzono możność uzasadnienia wniosku samoistnego przy jego pierwszym czytaniu, prócz przez samego wnioskodawcy także przez jednego z posłów na wniosku podpisanych. Wspomniane ograniczenie, zawarte zresztą w regulaminie sejmowym dla Dolnej Austrii uzasadnione jest tem, że wnioski samoistne muszą być w całej osnowie tak, jak zgłoszone zostały drukowane a następnie rozdane między członków Wys. Izby przedtem nim wejdą na porządek dzienny do pierwszego czytania. Możliwość zatem dokładnego poznania treści i uzasadnienia wniosków samoistnych jest zupełnie zabezpieczoną. Pominięcie zaś odczytywania uzasadnienia i ewentualnych załączników wniosków samoistnych spowoduje stosunkowo znaczne zooszczędzenie czasu wobec coraz bardziej wzrastającej liczby wniosków, zgłaszanych nie rzadko tuż przed zamknięciem sesji sejmowej, a mogących temsamem przyczynić się do niezalatwienia innych spraw, które już przebyły stadium rozpoczynającego przygotowania i czekają chwili, by mogły wejść pod obrady Izby.

Zresztą nie da się zaprzeczyć, że przepisy nakazujące odczytywanie samoistnych wniosków w całej osnowie mogą bardzo łatwo być nadużyte i służyć znakomicie do prowadzenia tzw. obstrukcji technicznej. Nie kępując więc w niczem prawa inicjatywy poselskiej, stara się projekt tylko usunąć wszystko to, co może być pomocnem rozmyślnemu tamowaniu obrad i prac.

W celu uproszczenia obrad i usunięcia zbytecznych formalności, a temsamem w celu zyskania na czasie, zmieniono przepisy §. 39. obecnego regulaminu w §. 13. pr. w tym kierunku, że przy pierwszym czytaniu przedłożeń rządowych odpada odczytywanie druku przedłożenia. Analogicznie zastosowano tę zmianę i do przedłożeń Wydziału krajowego (§. 17. proj.). Zmiana ta odpowiada zresztą zwyczajowi, jaki w tej sprawie panuje już od lat w Wys. Izbie.

Postanowienia §. 44. reg. uzupełniono w §§. 56. i 57. w sposób odpowiadający wyrobionej już praktyce w Wys. Izbie. Najważniejsza zaś zmiana zawarta w §. 57. u. o. żądającym kwalifikowanej większości ($\frac{2}{3}$ obecnych posłów) do powzięcia uchwały w sprawie wniosku o przyjęcie przedłożenia *en bloc* z pominięciem rozprawy szczegółowej zabezpiecza dostatecznie prawa mniejszości.

Przepisy §. 48. reg. zmieniają postanowienia §. 67 projektu regulaminu nakładające na posłów zapisanych do głosu obowiązek wyboru mowców generalnych po przyjęciu wniosku o zamknięcie rozprawy, w razie, jeżeli Marszałek zażąda wyboru mowców generalnych. Postanowienia te, zastrzegają jednak Wys. Sejmowi prawo powzięcia uchwały, by wszyscy zapisani do głosu przed zamknięciem rozprawy głos otrzymali, jednak uchwała ta ma zapasć bez rozprawy na wniosek poparty przez 30 posłów.

Wprowadzenie obowiązku wyboru mowców generalnych jest konieczne wobec możności nadużyć wolności słowa, zgodne jest zresztą z prawem zwyczajowem panującym w Wys. Sejmie; postanowienie zaś warunku, że do poparcia wniosku o udzielenie głosu po zamknięciu rozprawy wszystkim zapisanym posłom potrzeba 30 posłów jest uzasadnione wyjątkowym charakterem podobnego wniosku.

Przepisy §. 64 a. obowiązującego regulaminu uzupełniono w §. 52. projektu dodatkiem, że odroczenie lub zamknięcie sesji sejmowej uchyla skutki wykluczenia posła. Zmianę tę uważa Wydział krajowy za słuszną a identyczne w tym kierunku postanowienie zawiera także najnowszy projekt rządowy z r. 1907. w sprawie zmiany ustawy o regulaminie dla Rady Państwa.

Postanowienia §. 72. obowiązującego regulaminu, normujące ustne głosowanie w sprawach merytorycznych zmieniono w §. 74. projektu o tyle, że zwiększono ilość posłów jakiej potrzeba, aby nastąpiło ustne głosowanie a mianowicie z dotychczasowej liczby 30 na 40. Zmiana ta, wobec powiększenia w przyszłości ogólnej liczby członków Wys. Sejmu jest właściwie zatrzymaniem status quo.

Przepisy §. 79. prowizorycznego regulaminu w sprawie interpelacyj uległy w §. 78. projektu analogicznej zmianie, jak wnioski samoistne. W szczególności odczytanie interpelacyj ograniczone zostało do odczytania nazwiska interpelującego i podania, do kogo i w jakiej sprawie interpelację wniesiono.

Zmiana ta nie niweczy celu interpelacyj. Celem bowiem każdej interpelacji jest zwrócić uwagę interpelowanego na pewną sprawę, najczęściej na pewną niewłaściwość. Przez samo wręczenie interpelacji interpelowanemu cel ten zostaje osiągnięty. Wobec tego dosłowne odczytywanie interpelacyj przy ich zgłoszeniu jest bezcelowem marnowaniem czasu, zwłaszcza, że przyjęte interpelacje muszą być zamieszczone w całości tak, jak je zgłoszono w protokole obrad i stenograficznych sprawozdaniach z rozpraw Wys. Sejmu. Przez wprowadzenie proponowanej zmiany nastąpi znaczne zaoszczędzenie czasu. Ilość bowiem wniesionych interpelacyj wzrasta corocznie, a niektóre z nich osiągnęły pod względem objętości rozmiary broszury. W końcu na uzasadnienie projektowanej zmiany można jeszcze przytoczyć fakt, że, jak poucza doświadczenie w innych ciałach ustawodawczych, możliwość odczytywania wniesionych interpelacyj w całej osnowie zostaje nierzadko nadużyta w celach obstrukcyjnych.

Przyznanie Marszałkowi kraj. prawa odmówienia przyjęcia niektórych interpelacyj (§. 79) ujętego w całkiem nowy przepis, uzasadnia Wydział krajowy, omawiając zmiany *ad 3*.

Obowiązujący regulamin dozwala w § 82. na stawianie wniosku o odczytanie petycji w całej jej osnowie. O wniosku zaś takim postawionym przez jednego posła rozstrzyga Wys. Sejm bez rozprawy.

Ponieważ takie odczytanie petycji ma tylko ten praktyczny cel, aby petycja umieszczoną była w całej osnowie w protokole obrad sejmowych i w stenograficznych sprawozdaniach, przeto wprowadzono w §. 83. projektu regulaminu postanowienia zezwalające na umieszczenie petycji w całej osnowie w protokole obrad i stenogramach z rozpraw sejmowych, natomiast uchylono możliwość odczytywania petycji w całej osnowie. Zarazem w celu uzyskania pewnego pożądanego skrócenia czasu, potrzebnego do załatwienia tzw. „wpływów“, postanawia § 83. projektu, że jeżeli poseł życzy sobie umieszczenia petycji w całej osnowie w protokole i stenogramach z rozpraw sejmowych, winien to życzenie zaznaczyć przy wnoszeniu petycji.

Dopiero w razie, jeżeli Marszałek kraj. nie uwzględni takiego życzenia, może wnoszący petycję odwołać się do Wys. Izby. Odwołanie takie musi jednak

poprzeć 15 posłów, co uważa Wydział krajowy za uzasadnione wobec możności ewentualnych nadużyć. Identyczną zmianę wprowadzono także w sprawie żądania przekazania petycyi pewnej specjalnej Komisji.

W końcu w celu załatwienia tzw. „wpływów“ w czasie możliwie najkrótszym uchylono możność usnego popierania petycyj.

Wprowadzenie nowych postanowień dotyczących petycyj przekazanych Komisjom oraz niezałatwionych przez Wys. Sejm (§§. 84. i 85.) uzasadnia się w zmianach ad 3).

Uzupełnienie przepisów §. 91. reg. traktujących o zmianie regulaminu obrad, dodatkowymi dwoma ustępami, zawartymi w §. 94. projektu, uzasadnia sama ważność przedmiotu, jakim jest regulamin obrad.

ad 3) Wprowadzenie zawartego w §. 7. u. 2. projektu dodatku do postanowień obowiązującego regulaminu, określającego postępowanie w wypadku gdy poseł, którego wybór uznano za ważny, nie chce złożyć przyrzeczenia poselskiego, uważa Wydział krajowy za potrzebne w celu usunięcia wątpliwości, jakieby w tej sprawie mogły powstać. Zasada, na jakiej opiera się to nowe postanowienie, znana zresztą regulaminom sejmowym innych krajów koronnych monarchii, jest prostą konsekwencyą przepisów §. 9. statutu krajowego.

W §§. 10. i 11. projektu wprowadza Wydział krajowy za przykładem regulaminów dla Sejmów innych krajów i dla Rady Państwa przepisy normujące sprawę dyet i wynagrodzenia na pokrycie kosztów podróży posłów. Przepisy te opierają się na uchwałach Wys. Sejmu z dnia 6. grudnia 1872, 19. grudnia 1887 i 23. stycznia 1889.

Jednym z najważniejszych praw przysługujących ciałom ustawodawczym jest prawo uchwalania budżetu i połączone z tem prawo wykonywania kontroli nad administracją.

Wys. Sejm zawsze z tego prawa korzystał i niczego zeń nie uronił.

Owóz idąc za tą tradycyą Wysokiej Izby, wprowadza Wydział krajowy w §. 18. projektu nowe postanowienia, mające na celu zabezpieczenie załatwienia budżetu, a tem samem spełnienie głównego warunku prawidłowej gospodarki kraju.

Potrzebę wprowadzenia takich postanowień uzasadnia konieczność obrony przed ewentualnem rozmyślnem wstrzymywaniem i przewlekaniem prac, stwierdzona doświadczeniem zdobytem w Izbie posłów austriackiej Rady państwa, wreszcie regulaminy ciał reprezentacyjnych innych państw, w których panuje największa wolność słowa, w szczególności Anglii i Ameryki. Główną zasadą przepisów §. 18. projektu jest, że przedłożenie Wydziału krajowego z preliminarzem budżetu funduszu krajowego i projektem uchwały finansowej musi być odesłane do Komisji budżetowej, a tej wyznacza się termin 4 tygodniowy do przedłożenia sprawozdania w tym przedmiocie.

Po bezskutecznym upływie tego terminu następuje drugie czytanie preliminarza budżetu, a za podstawę obrad służy przedłożenie Wydziału krajowego z preliminarzem budżetu funduszu krajowego.

Proponowane zaś postanowienia §. 18. projektu są daleko łagodniejsze od obowiązujących w tej mierze przepisów regulaminu parlamentu angielskiego i Izby reprezentantów w Waszyngtonie, a nawet od przepisów projektu rządowego z r. 1907 w sprawie zmiany ustawy zawierającej regulamin dla austriackiej Rady państwa, nie zawierają bowiem żadnego ograniczenia czasu przemówień w rozprawach nad budżetem.

Postanowienia §. 28. projektu, określające formę, jaką mają posiadać przedłożenia Komisji, oraz uwalniające od druku takie przedłożenia mniejszej wagi, odpowiadają przyjętemu przez Wys. Sejm zwyczajowi.

Przepisy §. 36. projektu nakładające obowiązek spisywania protokołów z obrad komisji sejmowych, znajdujące się również w regulaminie dla Sejmu Dolnej Austrii i dla Rady państwa, uzasadnione są potrzebą usunięcia, względnie rozstrzygnięcia wątpliwości, jakie mogłyby powstać w sprawie treści powziętych

uchwał. Niemniej c. k. Rząd żąda nieraz przedłożenia protokołów uchwał komisji Wys. Sejmu, powziętych w sprawie projektów ważniejszych ustaw.

Nieznane obecnie postanowienia §. 53. projektu, analogiczne do przepisów zawartych w projektach c. k. Rządu z r. 1906 i 1907 w przedmiocie zmiany ustawy o regulaminie Rady państwa, normujące postępowanie w wypadku obwinienia w Wys. Izbie osób niemających prawa brania udziału w obradach sejmowych o czyny karygodne lub zarzucenia takim osobom czynów uwłaczających ich czci, uzasadnia Wydział krajowy koniecznością zapewnienia osobom poza Wys. Izbą stojącym jakiegos środka obrony przed nieuzasadnionymi atakami na największy skarb, jakim jest cześć ludzka i dania im możliwości rychłej rehabilitacji, oraz potrzebą zabezpieczenia dotychczasowej powagi obrad Wys. Sejmu, jaką mogłyby obniżyć lekkomyślne i nieuzasadnione napaści natury osobistej. Doświadczenia zdobyte w innych ciałach ustawodawczych stwierdzają, że tego rodzaju zajścia są możliwe.

Wprowadzenie przepisów objętych §. 58. projektu postanawiających, że zgłoszone w rozprawie szczegółowej wnioski o przejście do porządku dziennego nad całym przedłożeniem lub poszczególnymi wnioskami nie mogą być poddane pod głosowanie, uważa Wydział krajowy za wskazane dla uniknięcia jakiegokolwiek pod tym względem wątpliwości. Wypowiedziana w tym §-ie zasada odpowiada przepisom §. 44. u. 3. obowiązującego regulaminu.

Przyznane Marszałkowi krajowemu postanowieniami §. 61. i 62. projektu prawo uznania w niektórych wypadkach poprawek i rezolucyj zgłoszonych czyto w rozprawie ogólnej czy też szczegółowej za wnioski samoistne, zgodne jest z prawem zwyczajowem Wys. Izby, które ujęto tylko w przepisy paragrafu.

Przepisy §. 69. projektu, dotyczące przemówień dla sprostowania faktów wypełniają istniejącą pod tym względem lukę w obowiązującym regulaminie. Powyższe przepisy zgodne są z dotychczasową praktyką, z tą tylko różnicą, że zawierają dodatkowe postanowienie, po myśli którego może Marszałek kraj. w razie, jeżeli rozprawa trwa przez kilka posiedzeń, udzielić głosu dla sprostowania faktów wyjątkowo w ciągu rozprawy zamiast po jej ukończeniu, jednak tylko na końcu posiedzenia. To dodatkowe postanowienie uzasadnia Wydział krajowy okolicznością, że jeżeli sprostowanie faktów ma odpowiedzieć swemu celowi i wywrzeć zamierzony skutek, to możliwie najkrótszy czas winien je przedzielać od oświadczenia mającego być sprostowaniem.

Obowiązujący regulamin nie zawiera również postanowień w sprawie wniosków nagłych. Brak ten usuwają przepisy §. 72. projektu. Przepisy te nie umniejszają w niczem praw mniejszości, albowiem zatrzymują dotychczasową zasadę, że do wniesienia wniosku nagłego wymaganiem jest poparcie 15 posłów. Zgodnie także z przyjętym przez Wys. Sejm zwyczajem przyznaje projekt dyskrecjonalnej władzy Marszałka kraj. prawo oznaczenia czasu, kiedy wnioski nagłe t. j. czy na początku, czy też na końcu posiedzenia, na którym je zgłoszono, mają być poddane pod obrady. W zatrzymaniu tego zwyczaju i w ujęciu go w formę obowiązującego prawa, oraz w zachowaniu w projekcie przestrzeganej przez Wys. Izbę zasady, że uzasadnienie nagłości wniosku winno się ograniczyć wyłącznie tylko do sprawy nagłości, widzi Wydział krajowy środek i sposób zabezpieczenia prac Wys. Sejmu przed rozmyślnem ich powstrzymywaniem i utrudnieniem przez stawianie nagłych wniosków w celach li tylko obstrukcyjnych.

Jakkolwiek nie da się zaprzeczyć, że jednym z najskuteczniejszych środków przeciw tak zwanej obstrukcji technicznej za pomocą stawiania nagłych wniosków, byłoby wprowadzenie do regulaminu przepisu wykluczającego rozprawę nad nagłością wniosków nagłych, to jednak Wydział krajowy nie proponuje takiego postanowienia, nie chcąc zmieniać choćby w najmniejszym stopniu dotychczasowych granic prawa wolności słowa. Z uwagi że w razie przyjęcia nagłości objęte wnioskami nagłymi sprawy podlegają wyjątkowemu traktowaniu, bo najczęściej zostaje pominięty cały przebieg przygotowawczego rozpoznania sprawy w Komisji, nie mniej zważywszy, że w parlamentarnem zrozumieniu rzeczy to tylko uważa się za nagłe, co Wys. Izba za nagłe

uchwała swą uznała, postanawia §. 72. projektu, że nagłość uważa się za uchwaloną, jeżeli Wys. Sejm uchwałą powziętą większością dwóch trzecich obecnych posłów za tem się oświadczy.

Projektowane przepisy §. 79. rozszerzają dyskrecyjną władzę Marszałka kraj., przyznając mu prawo odmówienia przyjęcia interpelacyj i w ogóle pism, które zawierają ustępy treści przeciwnej ustawie karnej, obrażają przyzwoitość lub obyczajność publiczną albo uczucia religijne.

Wprowadzenie tych przepisów do regulaminu uważa Wydział krajowy za konieczne. Wys. Izba musi bowiem mieć jakiś środek obrony przed ewentualnem nadużywaniem prawa interpelowania przez wnoszenie interpelacyj w celu tzw.: „immunizowania“ tj. w celu uzyskania przywileju nietykalności dla skonfiskowanych artykułów dziennikarskich i broszur, oraz w celu umożliwienia rozszerzania bezkarnie zabronionych przez władze druków. Fakty zaś zaszły w innych ciałach ustawodawczych pouczają, że wielka część interpelacyj zawdzięcza właśnie swe powstanie wyłącznie tzw. „immunizowaniu“, i z tego też powodu zawierają projekty rządowe z r. 1906 i 1907 w sprawie ustawy o regulaminie dla Rady państwa analogiczne do przepisów §-fu 79. pr. postanowienia. Zresztą proponowane w tej sprawie przepisy odpowiadają zwyczajowi przyjętemu przez Wys. Izbę, która uchwałami swemi aprobowala stanowczo postępowanie Marszałków kraj., odmawiających przyjęcia interpelacyj wniesionych w celu tzw. „immunizowania“.

Określenie w przepisach §. 80. projektu prawa wystosowania zapytania do Marszałka kraj., jako przewodniczącego w Sejmie i do przewodniczących Komisij sejmowych, niemniej bliższe oznaczenie sposobu, jak takie zapytanie ma być traktowane, uzasadnione jest coraz częstszem wystosowywaniem takich zapytań i koniecznością wprowadzenia przepisów, któreby rozstrzygały wszelkie wątpliwości w tej sprawie.

Zasady wypowiedziane w tych przepisach odpowiadają prawu zwyczajowemu Wys. Sejmu.

Postanowienia §§. 84 i 85., dotyczące petycyj przekazanych Komisjom, oraz niezalatwionych przez Wys. Sejm, zgodne są również z przyjętą w tych sprawach praktyką, jaka istnieje w Wys. Izbie.

Na tem kończy Wydział krajowy uzasadnienie ważniejszych zmian obowiązującego regulaminu oraz nowych postanowień, zawartych w przedłożonym projekcie i wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

załączony ./. regulamin dla Sejmu krajowego Król. Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
St. Badeni, w r

Sprawozdawca:
Dr. Józef Wereszczyński, w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Regulamin

dla Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

I. Otwarcie — odroczenie — zamknięcie — rozwiązanie Sejmu krajowego.

§. 1.

Marszałek krajowy otwiera Sejm krajowy zwołany przez J. Ces. i Król. Apostolską Mość na mocy statutu krajowego a zamyka obrady sejmowe po ukończeniu przez Sejm krajowy czynności należących do jego zakresu działania, albo wskutek Najwyższego postanowienia.

Sejm krajowy może być każdego czasu na mocy Najwyższego postanowienia odroczone, zamknięty, albo rozwiązany; w tym ostatnim wypadku z równoczesnem zarządzeniem nowych wyborów.

II. Weryfikacya wyborów.

§. 2.

Wydział krajowy sprawdza wybory nowowstępujących posłów do Sejmu krajowego i przedkłada o tem pisemne sprawozdania wraz z wnioskiem Sejmowi krajowemu, któremu przysługuje prawo rozstrzygania o przypuszczeniu wybranych (§. 31. st. kr.).

Certyfikat przez Namiestnika posłowi wybranemu doręczony, upoważnia go do wstępu na Sejm krajowy i stanowi prawne domniemywanie ważności jego wyboru, dopóki inaczej orzeczonem nie będzie (§. 50. ust. wyb.), przeto poseł ten ma prawo zasiadania i głosowania na Sejmie, nawet w wy-

padku zakwestyonowania jego wyboru, dopóki orzeczenie nieważności wyboru nie nastąpi.

Prawo rozstrzygnięcia o ważności wyboru przysłuży wyłącznie tylko Sejmowi krajowemu, nawet w tym wypadku, gdy Namiestnik odmówi posłowi wydania certyfikatu dla przeszkód §. 17. ust. wyb. objętych.

Przed orzeczeniem przez Sejm nieważności wyboru, Namiestnik nie może rozpisać nowego wyboru (art. dod. II.).

Późniejsze zarzuty nieważności wyboru dotyczące postępowania przy wyborze lub też kwalifikacji wyborców, wtedy tylko mogą być wzięte pod rozpoznanie, jeżeli wniesione zostaną do Sejmu przed upływem 14 dni po uznaniu ważności wyboru.

Zarzuty zaś, dotyczące kwalifikacji posła wybranego, jakoteż doniesienia o zaszłej po wyborze lub w ciągu sesji sejmowej utracie kwalifikacji poselskiej, skoro dostatecznie poświadczone, muszą być wzięte każdego czasu pod rozpoznanie (art. dod. III.).

III. Posiedzenia.

§. 3.

Posiedzenia Sejmu krajowego są jawne. Wyjątkowo może być posiedzenie tajne, gdy tego zażąda albo przewodniczący, albo przynajmniej pięciu członków Izby, a po wydaleniu publiczności, Sejm za tem się o s w i a d c z y bez rozprawy (§. 34. stat. kraj.).

Językiem urzędowym Sejmu krajowego jest język polski. Przewodniczący urzęduje więc w języku polskim. Na podania ruskie daje przewodniczący odpowiedź w języku ruskim, na wszelkie inne podania zaś w języku polskim.

Przy stawianiu i uzasadnianiu wniosków, wnoszeniu interpelacji i przy rozprawach wolno używać tylko języka polskiego albo ruskiego.

Sprawozdania Wydziału krajowego i Komisji będą rozdawane członkom Sejmu w języku polskim i ruskim. Za podstawę do obrad służy sprawozdanie w języku polskim, za podstawę do uchwał tekst w języku polskim. Przy trzecim czytaniu podane będą tekst polski i ruski pod uchwałą Izby. W razie wątpliwości tekst polski jest rozstrzygający. Niewygotowanie tekstu ruskiego do trzeciego czytania nie wstrzymuje powzięcia uchwały w języku polskim, lecz w takim razie tekst ruski powziętej uchwały złożony będzie u łaski marszałkowskiej na jednym z następnych posiedzeń do przejrzenia.

IV. Przewodnictwo obrad — Biuro i Kancelarya Sejmu.

§. 4.

Marszałek krajowy, a w razie przeszkody jego zastępca, przewodniczy obradom Sejmu krajowego (§. 4. statutu kraj.).

Marszałek zarządza, zapowiada, otwiera, odracza, przerywa i zamyka posiedzenie, ustanawia porządek dzienny, czuwa nad ścisłym przestrzeganiem regulaminu sejmowego, udziela głosu, poddaje wnioski pod głosowanie, stwierdza i oznajmia wynik głosowania, czuwa nad prowadzeniem biura i kancelaryi sejmowej, przestrzega porządku w Sejmie, ma prawo każdej chwili przerwać mowcy, wezwać go do przedmiotu lub do porządku, odebrać głos (§. 51.), wykluczyć posła z bieżącego posiedzenia (§§. 52. i 53.) Również ma prawo w razie zakłócenia porządku przerwać lub zaniknąć posiedzenie, wezwać publiczność do spokojnego i przyzwoitego zachowania się, a w razie bezskutecznego napomnienia zarządzić wydalenie poszczególnych osób lub całej publiczności.

Marszałek ma prawo otwierać i przydzielać wszelkie do Sejmu wniesione pisma, a we wszystkich stosunkach na zewnątrz jest organem Sejmu. W razie przeszkody oddaje Marszałek przewodnictwo obrad w ręce swego zastępcy, na którego przechodzą wówczas wszelkie prawa i obowiązki Marszałka.

§. 5.

Biuro sejmowe składa się z czterech sekretarzy, czterech kwestorów i dwunastu rewidentów, których Sejm z grona swego wybiera bezwzględną większością głosów obecnych członków na czas trwania sesji sejmowych. Przed wyborem sekretarzy pełnią ich obowiązki prowizorycznie powołani w tym celu przez Marszałka posłowie. Jeżeli powołany wymawia się od przyjęcia prowizorycznie obowiązków sekretarza, winien uzasadnić odmowę.

Sekretarze, którzy po dwóch na każdym posiedzeniu pełnią kolejno według zarządzenia Marszałka swe czynności, obowiązani są odczytywać wpływy udzielone im w tym celu przez Marszałka, być temu pomocą przy zgłaszaniu się posłów, żądających głosu, oraz przy obliczaniu głosujących, wreszcie badają i podpisują protokół z posiedzeń sejmowych, prowadzony przez wyznaczonego w tym celu urzędnika, wreszcie układają i podpisują bieżące korespondencye sejmowe. Kwestorowie czyli gospodarze Izby mają być pomocnymi Marszałkowi w utrzymaniu porządku w Izbie. Rewidentci, którzy mienią się po trzech codziennie według zarządzenia Marszałka, sprawdzają wierność i dokładność stenograficznych sprawozdań z posiedzeń sejmowych (§. 87.). Każdy sekretarz, kwestor i rewident może po czterech tygodniach pełnienia obowiązków lub jeżeli jest członkiem co najmniej dwóch komisyj w każdej chwili zażądać uwolnienia od Marszałka. W tym wypadku zarządza Marszałek wybór uzupełniający w miejsce uwolnionego.

§. 6.

Czuwanie nad wszystkimi czynnościami kancelaryjnemi Sejmu, sporządzanie spisu petycyj (§. 83.), zarządzanie druku wniosków, sprawozdań stenograficznych i protokołów z posiedzeń sejmowych, sprawozdań Komisyj sejmowych, nadzór nad biurem stenografów, rozsyłanie zaproszeń członkom Komisyj i klubów sejmowych na posiedzenia, wydawanie biletów wstępu na galerye i do łóż należy pod nadzorem Marszałka, do złożonej z urzędników Wydziału krajowego w tym celu przez Marszałka powołanych kancelaryi sejmowej.

V. Prawa i obowiązki posłów.

§. 7.

Posłowie są obowiązani brać udział we wszystkich obradach i pracach Sejmu. Poseł, którego wybór uznał Sejm za ważny, winien złożyć przewidziane w §. 9. statutu krajowego przyrzeczenie poselskie. Jeżeli tego przyrzeczenia nie chce złożyć albo chce to uczynić pod pewnemi zastrzeżeniami i ograniczeniami, nie może być dopuszczony do dalszego udziału w czynnościach Sejmu, a tem samem traci prawo do poboru dyet.

Również obowiązany jest poseł przyjąć wybór do Komisji, lub do jakiegokolwiek innej funkcji w tym regulaminie przewidzianej, ma jednak prawo żądać uwolnienia od wyboru albo w wypadkach przewidzianych w §. 25. reg., albo z ważnych i uzasadnionych powodów, o czem Sejm bez rozprawy rozstrzyga.

§. 8.

Urlopu do dni ośmiu udziela Marszałek, który podaje to do wiadomości Sejmu.

Urlopu na czas dłuższy może tylko udzielić Sejm bez rozprawy.

W razie choroby winien poseł bezzwłocznie usprawiedliwić swą nieobecność wobec Marszałka, który podaje to do wiadomości Sejmu.

§. 9.

Jeżeli poseł przybycie swe na Sejm nad ośm dni prze-wleka, lub bez urlopu na posiedzenia Sejmu nad ośm dni nie uczęszcza, lub na nie nad czas urlopu lub choroby nie przybywa, natenczas Marszałek ma wezwać posła, by w przeciągu 14 dni jawił się, lub nieobecność swą usprawiedliwił. Jeżeli takie wezwanie bezskutecznem zostaje, winien Marszałek uwiadomić o tem Sejm, który ociągającego się posła za występującego z Sejmu ma uznać, poczem uzupełniający wybór zarządzonej zostanie.

§. 10.

Posłowie wybrani otrzymują dyety w kwocie 10 K. za każdy dzień trwania sesji sejmowej. Pobór dyet rozpoczyna się z dniem otwarcia sesji sejmowej, jeżeli poseł zgłosił w tym dniu swe przybycie w kancelaryi sejmowej i wpisał swe nazwisko do wyłożonej tam w tym celu listy.

W razie jeżeli odroczenie sesji trwa ponad 14 dni, rozpoczyna się pobór dyet z dniem, w którym poseł zgłosił w kancelaryi sejmowej swe przybycie i wpisał swe nazwisko do wyłożonej tam w tym celu listy — z zastrzeżeniem postanowien w §. 11. u. 4 reg. przewidzianych. Przez czas urlopu ustaje pobór dyet z dniem udzielenia urlopu. Rozpoczyna się zaś na nowo z dniem, w którym poseł zgłosił swe przybycie.

Pobór dyet ustaje też w razie nieobecności posła na posiedzeniu sejmowem bez urlopu.

Marszałek zarządza prowadzenie listy obecnych posłów. Powstałe stąd jakiegokolwiek wątpliwości rozstrzyga Marszałek. Dyety wypłacane być mają w czasie przez Marszałka oznaczonym. Posłom nie wolno zrzec się prawa poboru dyet.

§. 11.

Posłowie wybrani pobierają wynagrodzenie na pokrycie kosztów podróży od miejsca wyboru ordynacją wyborczą ustanowionego do Lwowa i z powrotem [do miejsca, w którym Sejm Najwyższem postanowieniem zwołano (§. 8. statutu kraj.) i z powrotem] w wysokości 20 h. za kilometr.

Posłowie stale we Lwowie zamieszkali nie pobierają tego wynagrodzenia, choćby ich miejsce wyboru znajdowało się poza Lwowem.

W razie, jeżeli odroczenie Sejmu trwa dłużej niż 14 dni, rozstrzyga Marszałek, czy posłom, z zastrzeżeniem zachowania powyższych postanowień, mają być przyznane dyety, czy wynagrodzenie na pokrycie kosztów podróży.

Wynagrodzenie na pokrycie kosztów podróży asygnuje się z początkiem i końcem każdej sesji sejmowej, ewentualnie z początkiem i końcem odroczenia sesji sejmowej, o ile odroczenie trwa ponad 14 dni, a Marszałek zarządził wypłatę tego wynagrodzenia.

VI. Przedmioty obrad sejmowych.

§. 12.

Przedmiotami obrad Sejmu są:

1. przedłożenia rządowe wniesione za pośrednictwem Marszałka (§. 13.).
2. przedłożenia Wydziału krajowego (§§. 14—18.) lub komisyj sejmowych.
3. samoistne wnioski posłów (§§. 19—21.).

Wnioski dotyczące spraw nienależących do zakresu działania Sejmu usuwa Marszałek z pod obrad (§. 35. statutu kraj.).

Przedłożenia rządu, Wydziału krajowego lub komisyj sejmowych, oraz wnioski samoistne posłów przez Sejm odrzucone, nie mogą być ponawiane na tej samej sesji sejmowej.

§. 13.

Przedłożenia rządowe nie wymagają poparcia i nie mogą być odrzucone bez poprzedniego rozpoznania w komisji sejmowej lub w Wydziale krajowym.

Marszałek zarządza wydrukowanie i rozdzielenie między posłów wręconego mu przedłożenia rządowego. Pierwsze czytanie przedłożenia rządowego winien Marszałek umieścić na porządku dziennym najbliższego posiedzenia.

Przy pierwszym czytaniu przedłożenia rządowego Sejm bez czytania i bez rozprawy co do rzeczy samej uchwali, do

jakiej z istniejących lub dopiero utworzyć się mającej komisji, albo do Wydziału kraj. przedłożenie to ma być odesłanem. Jeżeli Sejm takiej uchwały nie poweźmie, przekaże Marszałek przedłożenie rządowe albo Wydziałowi krajowemu, albo jednej z komisji sejmowych według własnego uznania.

Sprawozdania komisji o przedłożeniach rządowych mają pierwszeństwo przed wszelkimi innymi przedmiotami, nad którymi rozprawa nie jest jeszcze rozpoczęta.

§. 14.

Przedłożenia Wydziału krajowego nie wymagają poparcia.

§. 15.

Przedłożeń Wydziału kraj. odnoszących się do administracyjnego zakresu działania Reprezentacji krajowej i mniejszej wagi, może Sejm wysłuchać i załatwić je, bez poprzedniego wydrukowania ich i rozdania.

§. 16.

Przedłożenia Wydziału krajowego z wyjątkiem preliminarza budżetu funduszu krajowego, mogą za uchwałą Sejmu powziętą zwykłą większością obecnych posłów być dopuszczone do drugiego czytania bez odsyłania do komisji.

§. 17.

Przedłożenia Wydziału krajowego nie mogą być odrzucone bez poprzedniego odesłania ich do komisji.

Przy pierwszym czytaniu przedłożenia Wydz. kraj. Sejm bez czytania i bez rozprawy co do rzeczy samej uchwali, do jakiej z istniejących lub dopiero utworzyć się mającej komisji przedłożenie to ma być odesłanem. Jeżeli Sejm takiej uchwały nie poweźmie, przekaże Marszałek według własnego uznania przedłożenie Wydziału krajowego jednej z istniejących komisji sejmowych.

Postanowienia niniejsze nie dotyczą przedłożeń Wydziału kraj., które objęte postanowieniami §. 15. i do których zastosowano przepis §. 16. reg.

§. 18.

Przedłożenie Wydziału krajowego z projektem uchwały finansowej i preliminarzem budżetu funduszu krajowego, do którego stosują się także postanowienia §§. 14 i 17. niniejszego regulaminu, musi być odesłane do komisji budżetowej do przygotowawczego rozpoznania.

Komisji budżetowej wyznacza się termin 4 tygodni, licząc od dnia przekazania jej przez Sejm preliminarza budżetu funduszu krajowego, do przedłożenia sprawozdania w tym przedmiocie. Jeżeli po przekazaniu komisji budżetowej przedłożenia Wydziału kraj. z preliminarzem budżetu funduszu krajowego nastąpi odroczenie Sejmu na dłużej niż 14 dni, wówczas czas odroczenia Sejmu nie wlicza się do powyższego terminu 4 tygodniowego.

Jeżeli komisya budżetowa nie przedłoży w ciągu powyższego terminu sprawozdania w tym przedmiocie, następuje mimo to drugie czytanie preliminarza budżetu funduszu krajowego a za podstawę obrad służy przedłożenie Wydziału krajowego z preliminarzem budżetu funduszu krajowego.

Marszałkowi przysłuża jednak w tym wypadku prawo dopuszczenia do drugiego czytania poszczególnych rubryk wydatków i dochodów preliminarza budżetu na podstawie wniosku komisji budżetowej, zamiast wniosku Wydziału krajowego, o ile komisya odnośne rubryki załatwiła i Marszałkowi przedłożyła.

Rozprawa ogólna nad sprawozdaniem o preliminarzu budżetu funduszu krajowego musi być prowadzona nad całością przedmiotu.

Rozprawę ogólną nad poszczególnymi rubrykami wydatków i dochodów łącznie może Marszałek zarządzić według własnego uznania, lub na podstawie powziętej w tym celu bez rozprawy uchwały Sejmu, zapadłej większością $\frac{2}{3}$ części obecnych posłów na wniosek poparty przez 15 posłów.

W rozprawie szczegółowej nad poszczególnymi rubrykami wydatków i dochodów łącznie przysłuża Marszałkowi prawo poddawania pod uchwałę Sejmu albo poszczególnych pozycyji wydatków i dochodów, albo łącznie całego szeregu lub wszystkich pozycyji z wyjątkiem takich, do których zgłoszono odmienne wnioski.

§. 19.

Każdy poseł ma prawo stawiać samoistne wnioski. Samoistne wnioski posłów, nieodnoszące się do przedłożenia rządowego, Wydziału krajowego lub komisyjnego muszą mieć formułkę — wstępną: „Sejm raczy uchwalić“, mogą zawierać krótkie uzasadnienie oraz życzenie wnioskodawcy co do formalnego ich traktowania.

Wnioski takie muszą być oddane Marszałkowi przez wnioskodawcę (lub ewentualnie przez którego z posłów popierających wniosek) na piśmie.

Wnioski oddane najpóźniej w godzinę przed rozpoczęciem posiedzenia będą na tem posiedzeniu odczytane, oddane zaś w ciągu posiedzenia na następnem posiedzeniu.

Odczytanie wniosku samoistnego ma się ograniczyć do odczytania samego wniosku i nazwiska wnioskodawcy z pominięciem odczytywania uzasadnienia i ewentualnych załączników wniosku. Odczytanie wniosku w całości nastąpić może tylko wówczas, jeżeli Marszałek uzna to za stosowne.

Każdy wniosek musi być zaopatrzony podpisem przynajmniej 15 posłów, wliczając w to wnioskodawcę. W przeciwnym razie stawia Marszałek po odczytaniu wniosku pytanie co do poparcia.

Wniosek uważa się za poparty, gdy 15 posłów oznajmi w sposób przez Marszałka oznaczony, że wniosek ten popiera.

Wniosek niepoparty dostatecznie uważa się za odrzucony.

Wnioski odczytane i dostatecznie poparte mają bezzwłocznie być oddane do druku.

§. 20.

Przy pierwszym czytaniu samoistnego wniosku, które następuje po rozdzianiu w Sejmie druku wniosku i umieszczeniu przez Marszałka na porządku dziennym, zabiera głos wnioskodawca lub ewentualnie jeden z popierających wniosek. celem uzasadnienia wniosku, poczem Sejm bez rozprawy w rzeczy głównej uchwała, czy wniosek ten dla rozpoznawczego przygotowania ma być odesłanym albo do już istniejącej (cych) lub utworzyć mającej (cych) komisyj albo do Wydziału krajowego.

Jeżeli Sejm nie oświadczy się za takim odesłaniem, uważa się wniosek za odrzucony.

§. 21.

Przed uchwałą zarządzającą przygotowawcze rozpoznanie wniosku samoistnego (§. 20.) wolno wnioskodawcy cofnąć swój wniosek. Jeżeli cofnięcie później następuje, rozprawa nad wnioskiem ma przecież być prowadzoną, skoro cofnięty wniosek podjęty został z przyzwoleniem Sejmu przez innego posła.

VII. Przygotowawcze rozpoznanie przedmiotów obrad Sejmu.

§. 22.

Celem przygotowawczego rozpoznania przedmiotów obrad Sejmu ustanawia Sejm komisye:

- a) stałe dla pewnych rodzajów spraw na czas sesyi sejmowej,
- b) specjalne dla poszczególnych spraw.

Komisye mają się składać z 21, 15 lub 9 posłów. Sejm ustanawia uchwałą powziętą zwykłą większością obecnych posłów wybrać się mające komisye i ilość ich członków (21, 15, 9).

§. 23.

Sejm może uchwałą powziętą zwykłą większością obecnych posłów przekazać każdy przedmiot obr. d Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania w ciągu trwania sesyi Sejmu.

W takim razie uważa się Wydział krajowy jako specjalną komisję.

§. 24.

Każda komisya wybiera pod przewodnictwem członka najstarszego wiekiem przewodniczącego i jednego lub więcej zastępców, oraz jednego lub kilku sekretarzy.

Wynik ukonstytuowania się komisji należy podać do wiadomości Marszałka, który zakomunikuje ten wynik Sejmowi.

Przewodniczący komisji, w razie zaś przeszkody jego zastępca, zwołuje posiedzenia komisji, przewodniczy, otwiera je i zamyka.

§. 25.

Posel do komisji wybrany obowiazany jest przyjac wybor i uczeszczac regularnie na posiedzenia komisji.

Czlonkowie Wydzialu krajowego, jako tez poslowie do dwuch komisji juz wybrani maja prawo nie przyjac dalszego wyboru.

Jeżeli poseł na trzech po sobie następujących posiedzeniach był nieobecny, lub w ogóle nieregularnie uczęszcza na posiedzenia komisji bez dostatecznego usprawiedliwienia, przewodniczący komisji obowiązuje go do zawiadomienia Marszałka. W takim razie przysługują Marszałkowi prawo albo wezwać takiego Członka komisji, by regularnie na jej posiedzenia uczęszczał, albo uznać mandat takiego posła do komisji za wygasły i zarządzić uzupełniający wybór do komisji w czasie, jaki uzna za stosowny, i z podaniem motywów takiego uzupełniającego wyboru. Jeżeli członek komisji otrzymał dłuższy urlop, ma Marszałek na żądanie przewodniczącego komisji zarządzić uzupełniający wybór do komisji.

§. 26.

Do powzięcia uchwał w komisji wymagana jest obecność więcej niż połowy członków komisji. Uchwały komisji zapadają bezwzględną większością obecnych członków komisji. Przewodniczący nie głosuje, rozstrzyga jednak w razie równości głosów.

Komisja może każdego czasu zmienić swe uchwały, dopóki jej przedłożenie nie weszło do Sejmu, jednak za uchwałą komisji zmieniającą pierwotną uchwałę musi się oświadczyć przynajmniej taka sama ilość głosów członków komisji, jaką przyjęty został wniosek pierwotny.

Skoro przedłożenie komisji zostanie rozdane w Izbie, może być cofniętem tylko za uchwałą Sejmu powziętą zwykłą większością obecnych posłów na wniosek komisji i bez rozprawy.

§. 27.

Komisja wybiera z grona swego sprawozdawcę (§. 26), który wynik jej obrad przedstawia Sejmowi i zastępuje uchwały większości komisji.

Jeżeli mniejszość komisji złożona przynajmniej z $\frac{1}{3}$ części ogólnej liczby członków komisji pragnie oddzielne swe zdanie przedłożyć Sejmowi, wówczas obowiązana jest wybrać osobnego sprawozdawcę, przedłożyć osobne sprawozdanie na piśmie, i wręczyć je przewodniczącemu komisji w czasie właściwym tak, by ono do przedłożenia większości komisji mogło być dołączone.

§. 28.

Każde przedłożenie komisji musi być podpisane przez przewodniczącego, względnie tegoż zastępcę i sprawo-

zdawcę, który wręczyć je ma kancelaryi sejmowej celem przedłożenia Marszałkowi.

Przedłożenie mniejszości komisji musi być podpisane przez przewodniczącego komisji i sprawozdawcę mniejszości.

Marszałek zarządza druk przedłożeń komisyjnych i rozdanie ich między posłów.

Przedłożenia komisji w przedmiotach mniejszej wagi i nieobciążające budżetu, może Marszałek przeznaczyć do drugiego czytania bez drukowania.

§. 29.

Jeżeli zdanie komisji w rzeczy głównej zawisło od pytania, które rozmaicie może być rozstrzygnięte, wówczas wolno komisji przedłożyć Sejmowi wniosek o rozstrzygnięcie takiego pytania i aż do załatwienia tego wniosku wstrzymać się z obradami.

§. 30.

Sejm może w sprawie projektu ustawy lub uchwały znacznej objętości lub doniosłości powziąć zwykłą większością obecnych posłów uchwałę polecającą komisji, aby przedwstępnie o zasadach projektu takiego przedłożyła oddzielne sprawozdanie. — Komisji wolno jednak w takim wypadku wnieść przedłożenie przedwstępne i bez osobnego polecenia Sejmu.

W obu wypadkach, przedwstępne przedłożenie komisji traktowane być ma jak zwykle przedłożenie komisyjne.

§. 31.

Na posiedzeniach komisji mogą posłowie, którzy nie należą do komisji, być obecnymi i przysłuchiwać się obradom. Komisye mogą jednak uchwalić zwykłą większością obecnych członków, że obrady i uchwały komisji uznano za tajne.

§. 32.

Komisye mają prawo zapraszać na posiedzenia posłów z całego Sejmu, dla ich specjalnych wiadomości, jakie w danej sprawie posiadają.

Uchwała komisji w tym wypadku zapada zwykłą większością obecnych członków komisji.

Zaproszonym posłom przysługuje głos doradczy.

Komisye mają także prawo zapraszać na swe posiedzenia reprezentantów władz rządowych w celu udzielenia wyjaśnień i informacji, jeżeli te zdaniem komisji są konieczne lub pożądane.

Uchwała w tym kierunku zapada zwykłą większością obecnych członków komisji.

§. 33.

Marszałkowi przysługują prawo być obecnym każdej chwili na posiedzeniach komisji i brać udział w rozprawach komisji.

Nie przysługują mu jednak prawo głosowania w komisji.

§. 34.

Członkom Wydziału krajowego przysłuży prawo brania udziału w obradach komisyj. Członkom Wydziału krajowego przysłuży też prawo wprowadzania na posiedzenia komisyj urzędników Wydziału krajowego dla udzielania wyjaśnień, winni jednak o tem zawiadomić poprzednio przewodniczącego komisji.

Na zaproszenie przewodniczącego komisji są członkowie Wydziału kraj. obowiązani być na posiedzeniach komisji i udzielać potrzebnych wyjaśnień i informacji.

§. 35.

Sejm może w sprawie projektu ustawy lub uchwały znacznej objętości lub doniosłości powziąć zwykłą większością obecnych posłów uchwałę, na podstawie której na posiedzeniach komisji, której Sejm taką sprawę przekazał, wolno każdemu z posłów przedkładać komisji wnioski lub poprawki na piśmie i uzasadniać je pisemnie lub ustnie. Komisya obowiązana jest poddać te wnioski i poprawki rozprawom, powziąć nad nimi uchwały, a nawet na żądanie wnioskodawcy przytoczyć w przedłożeniu swem powody, które ją skłoniły do odrzucenia wniosku lub poprawki.

§. 36.

Z obrad komisji ma być spisywany protokół. Protokół spisuje sekretarz komisji, a w razie jego nieobecności członek komisji przez przewodniczącego względnie tegoż zastępcę do spisywania protokołu upoważniony.

Po przyjęciu protokołu przez komisję, winien go przewodniczący i sekretarz komisji podpisać i złożyć w kancelaryi sejmowej.

W protokole posiedzenia komisji należy wymienić obecnych i nieobecnych jej członków, z podaniem ewentualnego usprawiedliwienia nieobecności, przedłożone wnioski i zapadłe uchwały komisji.

Protokół posiedzenia komisji ma także zawierać cały przebieg obrad w dokładnem streszczeniu, jeżeli komisya tak postanowi zwykłą większością obecnych członków komisji.

§. 37.

Komisye mają prawo uchwalić większością $\frac{2}{3}$ obecnych członków, że protokoły ich posiedzeń mają być podane do wiadomości Sejmu.

§. 38.

Jeżeli podczas obrad w komisji nad przedmiotem (wnioskiem) głównym przekazanym jej uchwałą Sejmu, oddany został do łaski marszałkowskiej wniosek na piśmie, poparty przez 15 posłów, zostający z głównym przedmiotem (wnioskiem) w istotnym związku, a wnioskodawcy żądają zmiany lub uzupełnienia przedmiotu (wniosku) głównego, wówczas

wniosek taki odsyła Marszałek do przygotowawczego rozpoznania do komisji, jeżeli komisja obrad nad tym przedmiotem jeszcze nie ukończyła.

Gdy zaś wnioski wniesione zostały już po ukończeniu obrad w komisji, będą przedmiotem rozprawy przy drugim czytaniu przedłożenia komisji o przedmiocie (wniosku) głównym. Sejm jednakże ma prawo odesłać je do komisji i zawiesić rozprawę nad tymi wnioskami (poprawkami) i nad głównym przedmiotem (wnioskiem) aż do przedłożenia powtórnego sprawozdania.

VIII. Przebieg obrad w Sejmie.

§. 39.

Marszałek otwiera posiedzenie, podaje do wiadomości udzielone we własnym zakresie działania urlopy, poddaje pod uchwałę Sejmowi prośby o udzielenie urlopu, zarządza odczytanie petycji, wniosków i interpelacji w sposób w §§. 19, 78, 83 regulaminu przewidziany, lub zawiadamia Sejm, że zarządzi odczytanie tych wpływów na końcu posiedzenia, podaje ewentualnie przedłożone wnioski do poparcia, zawiadamia o przedłożeniach rządowych, pismach władz i t. p., oznajmiając, czy i co w tych sprawach już zarządzonym zostało.

Po załatwieniu tych czynności, przystępuje Sejm do właściwego porządku dziennego.

§. 40.

Obecność posłów w komplecie koniecznym w myśl §. 38. st. kr. do powzięcia ważnych uchwał, wymagana jest tylko przy głosowaniu i wyborach.

Jeżeli okaże się brak przepisanego kompletu dla głosowania lub wyboru, zarządza Marszałek zamknięcie posiedzenia lub je przerywa na pewien oznaczony czas.

Do powzięcia uchwały w sprawie zmiany statutu kr. i sejmowej ordynacji wyborczej, potrzebną jest obecność przynajmniej trzech czwartych części całej liczby wszystkich członków Sejmu i przyzwolenie przynajmniej dwóch trzecich części członków obecnych na posiedzeniu. (Ust. z dnia 26. września 1866 Dz. u. kr. Cz. XII. Nr. 26 i §. 38. st. kr.).

§. 41.

Porządek dzienny oznacza Marszałek i podaje go do wiadomości Sejmowi w czasie i w sposób, jaki uzna za stosowny, zazwyczaj ogłasza go przy zamknięciu poprzedniego posiedzenia.

Marszałek oznacza też z zachowaniem przepisów §. 13. regulaminu, które przedmioty i w jakim porządku mają wejść pod obrady Sejmu.

Drukowane przedłożenia komisji mogą być umieszczone na porządku dziennym do drugiego czytania nie pierwiej jak po upływie 24 godzin po ich rozdaniu między posłów.

Marszałek oznacza i podaje do wiadomości Sejmu dzień i godzinę następnego posiedzenia. Jeżeli zgłoszonym zostanie wniosek, żądający wyznaczenia dla następnego posiedzenia innego dnia lub godziny, wówczas o takim wniosku, popartym przez 15 posłów, rozstrzyga Sejm bez rozprawy, jeżeli go Marszałek nie uwzględnił.

Jeżeli się okaże, że Sejm nie może z braku kompletu powziąć o tym wniosku uchwały, oznacza Marszałek według własnego uznania dzień i godzinę następnego posiedzenia.

Ogłoszenie porządku dziennego ma być przybite w sali obrad i w salach komisyjnych Sejmu.

§. 42.

Posłowie, którzy o przedmiocie umieszczonym na porządku dziennym mówić pragną, mogą u Marszałka, względnie u sekretarza, którego Marszałek do prowadzenia listy mowców przeznaczył, zapisać się do głosu, jednak nie pierwszej, jak w dniu, w którym na porządku dziennym przedmiot jest umieszczony.

Poseł zapisujący się do głosu, winien oświadczyć Marszałkowi względnie sekretarzowi, czy „za“ wnioskiem, czy „przeciw“ wnioskowi mówić chce. Mowcy tym sposobem zapisani, mają prawo mówienia przed innymi.

Marszałek zarządza przed rozpoczęciem rozpraw odczytanie listy mowców.

Rozprawa rozpoczyna się od głosu sprawozdawcy (ewentualnie sprawozdawcy większości i mniejszości komisji), następnie Marszałek udziela mowcom głosu w tym porządku, w jakim się zapisali, rozpoczynając od mowcy „przeciw“ wnioskowi zapisanego, po tem daje głos mowcy „za“ wnioskiem mówić mającemu, i tak dalej na przemianę; kończy zaś rozprawę sprawozdawca, (ewentualnie sprawozdawca większości i mniejszości komisji).

Mowca, na którego przyszła kolej mówienia, może głos swój odstąpić innemu posłowi, wszakże nie takiemu, który już dwa razy w tym samym przedmiocie przemawiał; może również z innym mowcą głos swój zamienić. Jeżeli zaś mowca, na którego kolej przyszła, nie jest obecny, traci głos.

§. 43.

Po wyczerpaniu listy mowców zapisanych, Marszałek udziela głosu w porządku §. 42. przepisany innym posłom, żądającym jeszcze głosu.

§. 44.

Przewodniczący chcąc jako mowca głos zabierać, opuszcza krzesło marszałkowskie, które dopiero po zupełnem załatwieniu przedmiotu znowu zająć może.

Przewodniczący, któryby przemawiał jako poseł, w ogólnej rozprawie, lub też w rozprawie szczegółowej nad preliminarzem budżetu funduszu krajowego, może po ukończeniu rozprawy ogólnej, względnie szczegółowej nad danym przedmiotem, objąć napowrót przewodnictwo obrad.

§. 45.

Sprawozdawcy komisyj i inni posłowie obowiązani są przemawiać z mównicy. Tylko przemawiający „w sprawach formalnych“ i w szczególnych wypadkach, w których Marszałek udzielił swego pozwolenia, przemawiają posłowie ze swoich miejsc. Mowca przemawiający z mównicy zwrócony być ma ku Izbie, z miejsca mówiący, ku Marszałkowi.

§. 46.

Żadnej mowy nie wolno czytać.

Tylko przedłożenia rządowe, Wydziału krajowego i komisji, nie mniej odpowiedzi na interpelacye, mogą czytać sprawozdawcy.

Mowca akty i dokumenty, na których wywód opiera, może odczytać, jeżeli na to pozwoli Marszałek.

§. 47.

Żadnemu mowcy w tej samej rozprawie ogólnej i tej samej rozprawie szczegółowej nad tym samym wnioskiem nie wolno więcej udzielić głosu jak dwa razy, wyjąwszy w sprawie osobistej, faktycznego sprostowania i co do regulaminu.

§. 48.

Namiestnik, tegoż zastępca lub delegowani przez niego komisarze, mają prawo być na posiedzeniach Sejmu i zabierać głos, ile razy tego zażądają, nie przerywając wszakże toku mowy rozpoczętej. Wolno im też odczytywać przedłożenia, wywody, akta i dokumenty, z przedmiotem w związku zostające (art. dodat. VII).

§. 49.

Gdyby przy niektórych rozprawach potrzebna lub pożądana była obecność członków władz rządowych, dla udzielenia wiadomości i objaśnień, winien Marszałek krajowy udać się do przełożonych władz dotyczących. (§. 37. st. kr.).

§. 50.

W sprawach wchodzących w zakres administracyi Wydziału krajowego, przysługują członkom tego Wydziału te same prawa, jakie w §. 48. reg. przyznane są reprezentantom rządu.

W sprawach innych przedłożonych Sejmowi przez Wydział krajowy, może sprawozdawca tegoż Wydziału w każdym stanie rozprawy zabierać głos i dawać objaśnienia.

§. 51.

Mowcę, zbaczającego od rzeczy, Marszałek napomina przywołaniem „do przedmiotu“, po powtórnem bezskutecznem napomnieniu „do przedmiotu“ może Marszałek odebrać głos mowcy.

Sejm wszakże na żądanie przynajmniej 15 członków uchwalić może bez rozprawy, aby mowca dalej przemawiał. Wycieczki osobiste, przeszkadzania obradom lub nieprzyzwoite i uwłaczające godności Izby wyrażenia pociągają za sobą przywołanie „do porządku“.

Mowca przywołany „do porządku“ powinien natychmiast zaprzestać mówić; może wszakże w celu wytłumaczenia się żądać głosu.

Każdy z posłów może od Marszałka żądać, aby mowcę „do przedmiotu“ lub „do porządku“ napomniał.

O żądaniu takim rozstrzyga Marszałek bez odwołania się do Sejmu.

Gdyby Marszałek uznał tego potrzebę, aby przywołanie „do porządku“ w protokole obrad umieszczonem zostało, wtedy zapytuje Sejm, który w tym względzie bez rozprawy uchwała.

§. 52.

Jeżeli poseł rozmyślnie zakłóca porządek obrad, natenczas po wyczerpaniu środków dyscyplinarnych w §. 51. wymienionych, może Marszałek wykluczyć go z bieżącego posiedzenia Sejmu.

Posła, który w Izbie dopuścił się obelg lub gwałtownych czynów powadze Sejmu ublizających, może Marszałek wykluczyć z bieżącego posiedzenia Sejmu. Wykluczony poseł winien natychmiast opuścić salę obrad, i jak długo trwa wykluczenie, nie ma wstępu do gmachu sejmowego.

Bezpośrednio po posiedzeniu, na którym nastąpiło wykluczenie, zwoła Marszałek komisję dyscyplinarną, która może orzec przedłużenie wykluczenia, aż do czterech następnych posiedzeń.

Komisja dyscyplinarna wybierana będzie na początku każdej sesji sejmowej i składać się ma z Marszałka jako przewodniczącego oraz z sześciu członków, którzy wybrani będą przez Sejm w podobny sposób jak członkowie Wydziału krajowego, mianowicie po jednym z każdej kuryi, a trzech z całego Sejmu bezwzględną większością głosów.

Odroczenie lub zamknięcie sesji sejmowej uchyla skutki wykluczenia.

§. 53.

Jeżeli poseł kogoś, kto nie ma prawa brać udziału w obradach Sejmu, obwinia w Sejmie czy to ustnie, czy pisemnie o czyn karygodny lub zarzuca mu czyny uwłaczające jego czci, albo podnosi twierdzenia ublizające mu „odnośnie do jego życia prywatnego lub rodzinnego, to zaczepionemu przysłuży prawo wniesienia na ręce Marszałka pisemnego zażalenia. Zażalenie takie musi być Marszałkowi doręczone w przeciągu 14 dni od dnia, w którym nastąpiło w Sejmie obwinienie. — Marszałek takie zażalenie wniesione w czasie należytem przekazuje komisji dyscyplinarnej. Komisja taka w komplecie przynajmniej 4 członków wliczając Przewodniczącego, rozstrzyga zwykłą większością obecnych członków. Marszałek głosuje w razie równości głosów. Komisja może przesłuchać obwiniającego i zaczepionego, i może odrzucić zażalenie bez przedkładania Sejmowi w tym przedmiocie sprawozdania. Ko-

misyja może też uznać za stosowne złożyć Sejmowi sprawozdanie, a wniosek jej może opiewać, albo o przejście do porządku dziennego nad zażaleniem z przytoczeniem powodów lub bez tego, albo o udzielenie posłowi napomnienia.

W tym ostatnim wypadku może Komisya przedłożyć Sejmowi wniosek dodatkowy o odebranie posłowi dyet przez pewien czas do 14 dni, albo też o wykluczenie posła do 14 dni ze Sejmu z odebraniem dyet.

Do wniosku komisji może prócz jej sprawozdawcy otrzymać w Sejmie głos tylko poseł, przeciw któremu wniesiono zażalenie i to raz jeden. Sejm ma wniosek komisji albo uchwalić, albo odrzucić.

§. 54.

Projekty ustaw podlegają z wyjątkiem wypadków przewidzianych w §§. 16. i 73. trzem czytaniom.

§. 55.

Pierwsze czytanie przedłożeń rządowych, Wydziału krajowego i samoistnych wniosków poselskich odbywa się w sposób określony w §§. 13., 17. i 20. regulaminu.

§. 56.

Drugie czytanie rozpoczyna sprawozdawca, poczem następuje rozprawa.

Sejm zwykłą większością obecnych posłów może bez rozprawy uwolnić sprawozdawcę od czytania drukowanego sprawozdania.

Jeżeli wniosek składa się z kilku części, zarządzi Marszałek najpierw rozprawę ogólną nad całością przedmiotu, a następnie szczegółową nad poszczególnymi częściami (wnioskami).

Po skończonej rozprawie ogólnej nastąpić może głosowanie tylko nad wnioskiem przejścia do porządku dziennego, lub odroczenia.

Jeżeli podczas rozpraw się okaże, iż przedłożenie nie jest wyczerpujące, może Sejm zwykłą większością obecnych posłów odesłać je komisji do uzupełnienia.

Jeżeli obok przedłożenia większości jest także przedłożenie mniejszości komisji, Sejm, po skończeniu rozprawy ogólnej lub po ewentualnem odrzuceniu wniosku przejścia do porządku dziennego lub odroczenia, uchwali zwykłą większością obecnych posłów, czy podstawą rozprawy szczegółowej ma być przedłożenie większości czy mniejszości komisji.

§. 57.

Rozprawa szczegółowa następuje bezpośrednio po rozprawie ogólnej.

Marszałek rozstrzyga, które z poszczególnych części (wniosków) przedłożenia, oddzielnie a które razem mają być w rozprawie szczegółowej poddane pod obrady i głosowanie.

Ustępy (paragrafy), do których zgłoszono wnioski żądające ich zmiany lub uzupełnienia (poprawki) muszą być w każdym razie oddzielnie poddane pod obrady i głosowanie.

Rozprawa szczegółowa odpada, jeżeli Sejm większością dwóch trzecich obecnych posłów uchwali bez rozprawy wniosek przyjęcia przedłożenia w całości (en bloc).

§. 58.

Zgłoszone w rozprawie szczegółowej wnioski o przejście do porządku dziennego nad całym przedłożeniem lub poszczególnymi wnioskami nie mogą być poddane pod głosowanie.

§. 59.

Postępowanie z wnioskami (poprawkami) żądającymi zmiany lub uzupełnienia przedmiotu (wniosku) głównego zgłoszonymi w sposób w §. 58. regulaminu przewidziany, określają przepisy tego paragrafu.

§. 60.

Każdemu posłowi przysłuży prawo zgłoszenia tak podczas rozprawy ogólnej jakoteż szczegółowej nad przedłożeniem wniosków (poprawek) żądających zmiany lub uzupełnienia przedmiotu (wniosku) głównego. Wnioski takie (poprawki) muszą być w istotnym związku z głównym przedmiotem (wnioskiem) i na piśmie bez przytoczenia powodów do łaski marszałkowskiej złożone. Marszałek poddaje te wnioski (poprawki) do poparcia. Jeżeli wnioski te (poprawki) nie uzyskały poparcia 15 posłów, uważa się je za odrzucone.

W razie uzyskania poparcia mają te wnioski (poprawki) być dopuszczone do rozprawy, Sejm jednak ma prawo odesłać je do komisji lub Wydziału kraj., i zawiesić rozprawę nad nimi aż do przedłożenia o nich sprawozdania komisji lub Wydziału krajowego, nie wstrzymując uchwalenia przedmiotu (wniosku) głównego przedłożenia — lub zawiesić rozprawę nad nimi oraz nad głównym przedmiotem (wnioskiem) aż do przedłożenia ponownego sprawozdania.

§. 61.

W razie jeżeli zgłoszone czy to w rozprawie ogólnej czy szczegółowej wnioski (poprawki) żądające zmiany lub uzupełnienia przedmiotu (wniosku) głównego przedłożenia, nie są zdaniem Marszałka w istotnym bezpośrednim związku z przedmiotem (wnioskiem) głównym przedłożenia, służy Marszałkowi prawo uznania takich wniosków (poprawek) za wnioski samoistne i traktowania ich według postanowień §. 19—21. regulaminu.

§. 62.

Marszałkowi przysłuży również prawo uznania zgłoszonych czy to w rozprawie ogólnej czy też w rozprawie szczegółowej rezolucyj za wnioski samoistne i traktowania tych rezolucyj według postanowień §§. 19—21 regulaminu.

§. 63.

Wniosek poddany być winien pod głosowanie dosłownie tak, jak został postawiony.

§. 64.

Przed głównym wnioskiem powinny być pod głosowanie poddane najpierw wnioski odraczające, następnie poprawki (zmiany i dodatki), a między temi najpierw te, które od głównego wniosku najwięcej są oddalone.

Z wniosków zawierających cyfry, poddany być ma najpierw pod głosowanie wniosek zawierający wyższą cyfrę.

Po zamknięciu obrad ogłasza Marszałek porządek, w jakim odbywać się ma głosowanie nad wnioskami.

§. 65.

Każdemu posłowi przysłuży prawo przedłożenia wniosku ku sprostowaniu treści lub porządku stawianych pod głosowanie przez Marszałka wniosków, jakoteż względem ich rozdzielenia. O wniosku takim rozstrzyga Sejm bez rozprawy.

§. 66.

W czasie całej rozprawy rozstrzyga Marszałek o porządku, w jakim odbyć się ma głosowanie nad wnioskami tak samego przedmiotu (wniosku) głównego dotyczącymi, jakoteż formalnego postępowania.

Marszałkowi przysłuży też prawo poddania najpierw pod głosowanie wniosków dotyczących samego przedmiotu (wniosku) głównego, jeżeli zdaniem jego może się to przyczynić do uproszczenia i wyjaśnienia sprawy lub głosowania.

§. 67.

Wniosek o zamknięcie rozprawy tak ogólnej jak szczegółowej, można każdego czasu w ciągu jej trwania wnieść i uchwalić.

Wniosek taki bez żądania poparcia, poddaje Marszałek natychmiast, nie przerywając jednak mowcy, pod głosowanie. Po uchwaleniu zamknięcia rozprawy nie może nikt więcej otrzymać głosu prócz zapisanych przed zamknięciem rozprawy posłów, którzy kolejno według porządku głos otrzymują i sprawozdawcy.

Jeżeli jednak po zamknięciu rozprawy wezwie Marszałek zapisanych do głosu posłów do wyboru mowców generalnych, obowiązani są posłowie, zapisani do głosu „za“ i „przeciw“ wnioskowi wybrać mowę generalnego ze swego grona absolutną większością głosów.

Jeżeli porozumienie nie nastąpi, rozstrzyga los.

Każdemu z mowców zapisanych do głosu, który wskutek zamknięcia rozprawy i wyboru mowców generalnych nie uzyskał głosu, wolno oddać Marszałkowi wnioski, które zamierzał postawić dla zmiany i uzupełnienia (poprawki) przedmiotu, o którym toczy się rozprawa.

Marszałek zarządza odczytanie tych wniosków przed udzieleniem głosu mowcom generalnym.

Sejm może jednak na wniosek poparty przez 30 posłów uchwalić bez rozprawy, że wszyscy zapisani do głosu przed zamknięciem rozprawy posłowie mają głos otrzymać.

Jeżeli Członek Wydziału krajowego lub Reprezentant Rządu po zamknięciu rozprawy głos zabiera, rozprawa uważa się za otwartą ponownie.

§. 68.

Odroczenie rozprawy nad pewnym przedmiotem może każdego czasu być uchwalone zwykłą większością obecnych posłów, na wniosek poparty przez 15 posłów, nad którym nie ma rozprawy.

§. 69.

Dla sprostowania faktów, udziela głosu Marszałek po ukończeniu rozprawy przed końcowem przemówieniem sprawozdawcy.

W razie, jeżeli rozprawa trwa przez kilka posiedzeń, udzielić może Marszałek głosu dla sprostowania faktów także w ciągu rozprawy jednak tylko na końcu posiedzenia.

Sprostowanie faktów ma się wyłącznie ograniczyć do sprostowania faktów z wykluczeniem wszelkiej polemiki i uzasadnienia przemówienia.

§. 70.

Po ukończeniu drugiego czytania następuje trzecie czytanie — czyli głosowanie nad całością i to bezpośrednio po drugim czytaniu, jeżeli Marszałek nie odroczy trzeciego czytania do jednego z następujących posiedzeń.

Głosowanie nad rezolucjami dodatkowymi ma nastąpić po trzecim czytaniu.

Przy trzecim czytaniu nie wolno stawiać wniosków, żądających zmiany lub uzupełnienia (poprawek) ani wniosków przejścia do porządku dziennego, lub odroczenia i wogóle nie ma rozprawy.

Tylko w tym wypadku, jeżeli wskutek uchwał powziętych, poszczególne części przedłożenia nie mają należytego związku albo zawierają sprzeczności, może być dopuszczony wniosek i rozprawa nad nim ku sprostowaniu niedokładności lub sprzeczności.

§. 71.

Sejm może w sprawie projektu ustawy lub uchwały znacznej objętości lub doniosłości powziąć zwykłą większością obecnych posłów uchwałę, że jeżeli w drugim czytaniu Sejm przyjął poprawki, natenczas na żądanie sprawozdawcy lub 15 posłów uchwalony projekt wraca do komisji, która przed trzecim czytaniem, może przedstawić i w ustnem sprawozdaniu uzasadnić zmiany, jakie z powodu przyjęcia powyższych poprawek za odpowiednie uzna.

Rozprawa nad tem sprawozdaniem ogranicza się tylko do zmian projektu przez komisję zaproponowanych.

Po powzięciu uchwał nad wszystkimi przez komisję wniesionymi zmianami, albo gdy komisja żadnych zmian nie wnosi, następuje trzecie czytanie projektu.

§. 72.

Wniosek nagły tj. wniosek zawierający żądanie rozpoczęcia bezzwłocznie rozprawy nad przedmiotem nieumieszczonym na porządku dziennym, poddaje Marszałek pod obrady według własnego uznania na początku lub na końcu posiedzenia, na którym zgłoszony został lub następnego posiedzenia, jeżeli wniosek taki poparty jest przez 15 posłów.

Wnioskodawca, który otrzymał głos dla uzasadnienia nagłości wniosku, ma ograniczyć swe przemówienia tylko do sprawy nagłości, poczem Sejm powziąć ma uchwałę co do nagłości wniosku.

Nagłość uważa się za uchwaloną, jeżeli Sejm większością dwóch trzecich obecnych posłów za tem się oświadczy.

W razie uchwalenia nagłości poddaje Marszałek zaraz pod obrady sam wniosek, w razie zaś odrzucenia nagłości postąpi z nim według przepisów §§. 19—21 regulaminu.

§. 73.

Sejm może na wniosek poparty przez 15 posłów uchwalić następujące skrócenia co do formalnego postępowania:

1. Dopuszczenie rozprawy zaraz po rozdaniu drukowanego przedłożenia komisji;

2. Uwolnienie wniosku lub przedłożenia komisji od drukowania;

3. Natychmiastowe odesłanie przedmiotu do komisji i z ewentualnem wyznaczeniem jej terminu do przedłożenia sprawozdania;

4. Dopuszczenie natychmiastowej rozprawy nad przedmiotem bez poprzedniego rozpoznania w komisji.

O takich wnioskach rozstrzyga Sejm bez rozprawy.

Wnioski o skrócenie formalnego postępowania mają wyrażać sposób żadanego skrócenia.

Wnioski takie mogą być także ustnie zgłoszone i mogą być natychmiast poddane pod głosowanie.

§. 74.

Głosowanie odbywa się w regule przez podniesienie rąk lub przez powstanie z miejsca. Próbę przeciwną zarządza Marszałek, jeżeli według jego zdania rezultat głosowania jest wątpliwym, a jeżeli i to nie daje pewnego rezultatu, zarządza on głosowanie ustne.

Każdemu posłowi przysłuży przed głosowaniem prawo żądania, by Marszałek stwierdził cyfrowo stosunek głosów, ile z nich padło „za“, a ile „przeciw“ wnioskowi.

W sprawach merytorycznych głosowanie ustne ma nastąpić, jeżeli przynajmniej 40 posłów zażąda tego przed przystąpieniem do głosowania. Głosowanie ustne odbywa się bez motywowania wyrazami „tak“ lub „nie“.

Kto w razie imiennego głosowania (ustnego lub kartkami) przy wywoływaniu swego nazwiska nie jest obecnym, nie może oddać później swego głosu.

W razie równości głosów wniosek pod obradę wzięty ma być uważany za odrzucony.

§. 75.

Marszałek nie głosuje wyjąwszy przy wyborach.

Reprezentanci Rządu (§. 48. reg.) natenczas tylko głosują, jeżeli są posłami.

§. 76.

Każdy wybór w Sejmie i w komisjach odbywa się kartkami, a rozstrzyga bez względu na większość głosów.

Wybory przez aklamację nie mogą być dopuszczone. Do przedsięwzięcia skrutynium mianuje Marszałek komisję z trzech członków złożoną.

Przy wszelkich wyborach kuryami będą głosujący wezwani imiennie do oddania kartek; przy innych zaś wyborach tylko wtedy, gdy Marszałek tak zarządzi.

Jeżeli liczba kartek nie zgadza się z liczbą głosujących, należy wybór ponowić.

§. 77.

Jeżeli pierwszy wybór nie wykazuje większości bezwzględnej, następuje powtórny wybór a skoro i przy tym wyborze większości bezwzględnej nie było, następuje wybór ściślejszy.

Przy ściślejszym wyborze głosować można tylko na osoby, które przy powtórnym głosowaniu najwięcej głosów otrzymały, a których liczba ma być 2 razy większa od ilości osób wybrać się mających.

Jeżeli przy powtórnym wyborze kilka osób otrzymało równą ilość głosów, rostrzyga los. które z nich do ściślejszego wyboru mają być przypuszczone.

W razie równości głosów przy ściślejszym wyborze rozstrzyga również los.

§. 78.

Interpelacye wystosowane do c. k. Namiestnika lub tegoż zastępcy i do Wydziału krajowego winny być podpisane przez 15 przynajmniej posłów i mają być oddane do łaski marszałkowskiej.

Takie interpelacye, jeżeli je oddano najpóźniej w godzinę przed otwarciem posiedzenia, będą na temże posiedzeniu odczytane i interpelowanym doręczone; oddane zaś w ciągu posiedzenia, na następnym posiedzeniu.

Odczytanie interpelacyi ma się ograniczyć do odczytania nazwiska interpelującego i podania, do kogo i w jakiej sprawie interpelację wniesiono.

Interpelacye mają w całej osnowie być zamieszczone w protokole obrad sejmowych.

Interpelowany może zaraz odpowiedzieć lub też odpowiedź na późniejsze posiedzenie odłożyć.

Sejm postanowi, czy wskutek odpowiedzi na interpelacyę, nastąpić ma rozprawa bądź natychmiast, bądź też na najbliższem posiedzeniu Sejmu.

Uchwałę tę poweźmie Sejm bez wszelkich rozpraw, na wniosek poparty przez 15 posłów, a postawiony na tem samem posiedzeniu, na którem była daną odpowiedź na interpelacyę.

Przy rozprawie nad odpowiedzią na interpelacyę nie wolno stawiać wniosków.

§. 79.

Marszałek ma prawo odmówić przyjęcia interpelacyj, wniosków, w ogóle wszelkich wręczonych mu przez posłów pism (wpływów), jeżeli te zawierają ustępy treści przeciwnej ustawie karnej, obrażają przyzwoitość, obyczajność publiczną lub uczucia religijne.

§. 80.

Każdemu z posłów przysłuza prawo wystosowania zapytania do Marszałka w sprawach jego postępowania jako Przewodniczącego w Sejmie lub do przewodniczących komisji.

Pytanie takie nie może nigdy przerywać toku już rozpoczętych obrad.

Celem wystosowania takiego pytania udzieli Marszałek głosu na początku lub na końcu posiedzenia i na tem samem lub najbliższem posiedzeniu winien odpowiedzieć lub z przytoczeniem powodów odmówić odpowiedzi.

Przewodniczący komisji na wystosowane zapytanie może zazaz odpowiedzieć, odpowiedź na późniejsze posiedzenie odłożyć, lub z powodów, które winien przytoczyć, odpowiedzi odmówić.

Nad odpowiedzią na takie zapytania nie ma rozprawy.

§. 81.

Posłom przysłuza prawo wnoszenia protestów w sprawie postępowania z regulaminem niezgodnego.

Protesty takie na posiedzeniu zapowiedziane mają być na najbliższem posiedzeniu Sejmu na piśmie do łaski marszałkowskiej podane.

Takie same postępowanie ma być zachowane wobec oświadczeń na wniesione protesty.

Protesty i oświadczenia na nie będą po odczytaniu bez dopuszczenia wszelkich rozpraw i dalszych protestów lub oświadczeń do protokołu obrad dołączone.

§. 82.

Petycye i podania do Sejmu przyjęte będą wtedy tylko, jeżeli przez posła wniesione i podpisane zostaną (§. 41. st. kr.).

Petycye i podania bezimienne nie mogą być wniesione do Sejmu.

§. 83.

Wszystkie wniesione petycje spisuje Kancelarya sejmowa z podaniem krótkiego wyciągu ich treści.

Tak sporządzony spis petycyj wniesionych po ostatniem posiedzeniu ma być przed rozpoczęciem najbliższego posiedzenia oddany Marszałkowi.

Marszałek przydziela petycye komisjom i zarządza odczytanie spisu na początku lub na końcu posiedzenia, przed którego rozpoczęciem doręczono mu spis petycyj lub w ciągu następnego posiedzenia.

Sekretarz odczytując spis petycyj ogłasza zarazem, do której komisji każda z petycyj odesłana została przez Marszałka.

Jeżeli poseł życzy sobie przekazania wniesionej przez niego petycji pewnej komisji, lub umieszczenia jej w całej osnowie w stenograficznych sprawozdaniach z rozpraw Sejmu, winien to na petycji zaznaczyć przy jej wnoszeniu.

Jeżeli Marszałek nie uwzględni takiego życzenia, może wnoszący petycye po jej odczytaniu ponowić je ustnie, o czem rozstrzyga Sejm bez rozprawy zwykłą większością głosów obecnych posłów, w razie jeżeli wniosek taki uzyskał poparcie 15 posłów.

Spis petycyj i petycye mające być podane w całej osnowie zamieszcza się w stenograficznych sprawozdaniach z rozpraw Sejmu i w protokole obrad sejmowych.

Popieranie ustne petycyj jak nie mniej ich odczytywanie jest niedopuszczalne.

§. 84.

Komisya obradująca nad przedmiotem, którego tyczą się także petycye przekazane jej do rozpatrzenia, winna sprawozdaniem o tym przedmiocie i wnioskami w niem zawartymi objąć zarazem petycye tyczące się tego przedmiotu.

Skoro komisya ukończyła obrady nad pewnym przedmiotem, może wnieść, aby petycye tyczące się tego przedmiotu zostały od dnia po ukończeniu obrad komisji przekazane Wydziałowi kraj. do załatwienia.

O wniosku takim niewymagającym poparcia rozstrzyga Sejm bez rozprawy.

§. 85.

Petycye niezakończony przez Sejm do końca sesyi przekazuje Marszałek Wydziałowi krajowemu do urzędowania.

VIII. Protokoły i stenograficzne sprawozdania.

§. 86.

O każdym posiedzeniu Sejmu musi spisać protokół urzędnik konceptowy Wydziału krajowego przydzielony w tym celu przez Marszałka do kancelaryi sejmowej.

Protokoły obrad sejmowych zawierają potwierdzenie obecności posłów w liczbie do powzięcia uchwały dostatecznej, treść udzielonych Sejmowi po myśli postanowień §. 39. reg. zawiadomień, wnioski wzięte pod obrady w dosłownem brzmieniu i z wymienieniem wnioskodawców, sformułowane pytania i wnioski poddane pod głosowanie, wyniki głosowania i wyborów niemniej zapadłe uchwały.

Nazajutrz po posiedzeniu protokół złożonym będzie w biurze sejmowem i tamże przez 24 godzin służyć ma posłom do przejrzania.

Jeżeli w ciągu następnego posiedzenia po upływie terminu nie zgłoszono uwag czy zarzutów co do treści protokołu, uważa się protokół za przyjęty.

Uwagi, nie mniej zarzuty co do treści protokołu ma poseł przedstawić Marszałkowi, żądając sprostowania, a Marszałek może to sprostowanie zarządzić, przekonawszy się, że jest uzasadnione.

Jeżeli Marszałek odmawia żądaniu sprostowania, poseł ma prawo wystąpić na najbliższem posiedzeniu Sejmu z wnioskiem o sprostowanie protokołu, przytaczając dosłownie dotyczący ustęp protokołu oraz żądane sprostowania, a Izba uchwałą swą powziętą zwykłą większością obecnych posłów bez rozprawy o tem rozstrzyga, jeżeli wniosek o sprostowanie poparło 30 posłów.

Protokół ma być sprawdzony (§. 5.), podpisany przez Marszałka i dwóch sekretarzy, następnie do księgi protokołów wciągnięty, wydrukowany i posłom rozdany. Jeżeli co do treści protokołu uczyniono w terminie wyżej przepisany uwagi lub zarzuty, podpisanie protokołu ma nastąpić dopiero po ich rozstrzygnięciu przez Marszałka a względnie przez Sejm.

Protokół posiedzenia ostatniego przed odroczeniem lub zamknięciem Sejmu ma być na temże posiedzeniu odczytany, sprawdzony i po zatwierdzeniu przez Sejm podpisany przez Marszałka i dwóch sekretarzy.

Protokół obrad posiedzenia tajnego powinien być w czasie trwania tegoż posiedzenia spisany, sprawdzony i przez Sejm zatwierdzony.

Sejm uchwała, czy podobny protokół ma być ogłoszony lub nie.

§. 87.

Z rozpraw sejmowych mają być ułożone przez biuro stenografów sprawozdania stenograficzne, a następnie wydrukowane.

Te sprawozdania winny przedstawiać wiernie i dokładnie cały przebieg postępowania w Sejmie.

Stenograficzne sprawozdania winny najdalej do 8 godzin po zamknięciu posiedzenia być złożone w kancelaryi sejmowej dla przejrzania przez posłów, następnie sprawdzone, (§. 5.) i po trzech dniach oddane do druku. Wydawanie posłom poza obręb kancelaryi sejmowej oryginału stenogramu przemówień jest zabronione.

Wniesione na posiedzeniach Sejmu wnioski, przedłożenia Wydziału kraj. i komisji objęte postępowaniem będą zebrane w osobnym zbiorze, wydrukowane i jako załączniki do stenograficznych sprawozdań dołączone.

IX. Stosunek na zewnątrz.

§. 88.

Pisma wychodzące ze Sejmu podpisuje Marszałek i jeden z sekretarzy.

§. 89.

Deputacye nie będą przypuszczane na posiedzenia ani Sejmu ani komisyj (§. 41. st. kr. i art. dod. XII.).

§. 90.

Wysłanie deputacyi Sejmu do Najwyższego Dworu nastąpić może tylko za uprzedzeniem pozyskaniem zezwolenia Jego c. i k. Apostolskiej Mości (§. 41 st. kr.).

Marszałek proponuje Sejmowi członków deputacyi i liczbę tychże, Sejm zaś rozstrzyga.

Przewodnictwo deputacyi przysłuża Marszałkowi lub te goż zastępcy, a w razie przeszkody obu, temu członkowi deputacyi, którego członkowie deputacyi bezwzględną większością głosów obiorą.

§. 91.

Sejm zaopatruje deputacyę podług okoliczności potrzebną instrukcyą, a w danym wypadu adresem; Marszałek wydaje jej pismo wierzytelne.

§. 92.

Sejmowi nie wolno znosić się z reprezentacyą żadnego innego kraju koronnego, ani też wydawać obwieszczeń. (§§. 40 i 41. st. kr.).

§. 93.

Sejm krajowy uchwała, w jaki sposób rozprawy sejmowe ogłaszane być powinny.

Rozprawy te mają przy załączeniu protokołów posiedzeń przez Namiestnika do najwyższej wiadomości być podane (§. 40. st. kr.).

§. 94.

Postanowienia niniejszego regulaminu, o ile ze statutu krajowego i ustawy wyborczej są wyjęte, lub objęte są artykułami dodatkowymi do statutu krajowego mogą tylko w drodze ustawodawczej być zmienione, lub zniesione (art. dodat. XIII.).

Zmiany lub zniesienia reszty postanowień tego regulaminu uchwała Sejm w drodze samoistnych wniosków, lub na podstawie przedłożenia Wydziału krajowego.

Do samoistnych wniosków lub przedłożenia Wydziału kraj. w sprawie zmiany lub uchylecia postanowień tego regulaminu nie mogą być zastosowane przewidziane w §. 73. reg. skrócenia co do formalnego postępowania.

§. 95.

Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem następnym po uchwaleniu go przez Sejm, z którym to dniem przestaje obowiązywać prowizoryczny regulamin, przyjęty uchwałą Wys. Sejmu powzięte w sprawie regulaminu, a w szczególności z dnia 27. kwietnia 1866, 20. września 1866, 27. października 1869, 13. października 1874, 7. kwietnia 1876, 11. października 1878, 22. października 1881, 28. października 1889, 27. marca 1899, 9. lipca 1901.
